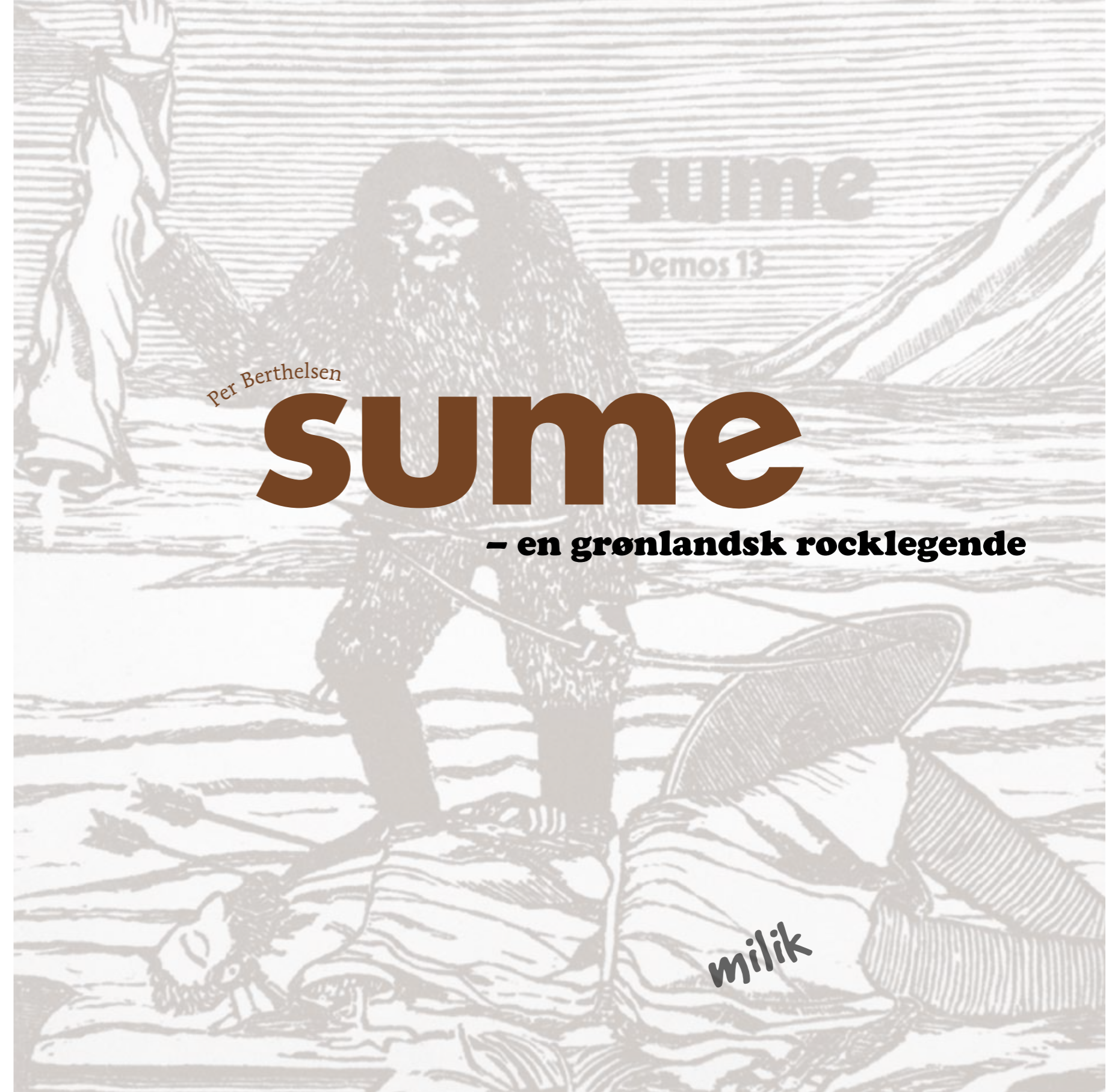

**Til min elskede familie og vennekreds samt
den grønlandske befolkning og andre musikere
til minde om en epoke, der er svær at overvurdere**

sume

Demos 13

Per Berthelsen

sume

- en grønlandsk rocklegende

milik

Forord

Historien om Sume er også en historie om Grønland. Om fortid og nutid der går hånd i hånd. Om festens glæde og sammenhold på tværs af forskelligheder. Om den naturgivne virkelighed og et moderne samfund i udvikling.

Slet så højtragende var min oplevelse, da jeg en januaraften i 1973 mødte Sume-drengene første gang.

Jeg var på udkig efter noget grønlandsk musik til det musikforlag, Demos, hvor jeg producerede plader. Vi lavede plader med f.eks. Røde Mor, Slumstormerne, Benny Holst og Arne Würgler. Kunstnere, der var en del af ungdomsoprøret, og med tekster der så verden med andre øjne end de officielle. Også mange sange, der perspektiverede USA's igangværende Vietnamkrig, som for 60'erne generationen var en øjenåbner omkring Grønland, Danmarks egen gamle koloni.

Hvordan mon verden så ud med deres øjne?

Det fik jeg ikke svar på den januaraften i 73. Men jeg oplevede mit livs første grønlandske fest!

Og det var bedre end selv det bedste politiske foredrag. Sort af mørke, glade mennesker. På scenen fire drenge i starten af 20'erne, der gav den hele armen. Moderne i tøjet, forsangeren nærmest elegant lapset, dygtige musikere, iørefaldende musik, og en helt fantastisk kontakt til publikum.

Det var nok den største oplevelse. At publikum sang med for fuld hals på et sprog, jeg intet kendte til. Men med et engagement, som gav mig fornemmelsen af, at de tekster og sange måtte gemme på en for mig usynlig skat.

Sådan startede det, og jeg anede ikke, at den aften skulle blive starten på mit liv i Grønland, og hvad deraf fulgte. Men når jeg nu sidder 37 år efter og skal skrive et forord til Per Berthelsens dejlige erindringer om Sume, er det jo min opgave at sammenfatte, hvorfor det er vigtigt at få fortalt historien om Sume.

Virkeligheden her i 2010 giver svaret i sig selv. Der går næppe en dag, uden at Sumes sange spilles i radioen. Deres CD'er sælger støt. De gamle vil genhøre musikken. De unge har nærmest sangene i sig som genetisk grundmateriale. En

ny musikgeneration begynder ovenikøbet at sample fra sangene i deres ny musik. Og mindst en gang om året er der en arrangør et eller andet sted i Grønland, der hiver tegnebogen frem og hyrer ikonet. Og så forvandler "de ældre mænd" sig til de glade drenge fra dengang. Rejser ud i landet og leverer et perfekt show til et begejstret publikum, der spænder fra børn til pensionister. Pigerne skrider, drengene danser, og de gamle får tårer i øjnene over ord, der går lige til hjertet. Alle føler sig i familie.

For mig er det det unikke ved Sume. De samler Grønland. Og vel at mærke på trods af (eller fordi?) de er meget forskellige mennesker. Sådan var de også i gamle dage. Malik Høegh som den poetiske drivkraft og Per som den ferme musikmager. To helt forskellige unge, som Per så udmærket beskriver i sin bog, men samtidig to legekammerater, der kunne bruge hinanden til at realisere det bedste i dem selv. Det er jo både Sumes fantastiske lyrik og den varme og melodiose musik, der gør at vi gider høre deres musik i dag. Begge gjorde de hinanden bedre. Og Sumes sange endte med at være med til at give en hel befolkning mod til at tro på sig selv, med deraf følgende hjemme- og selvstyre.

For mig er det en lektie til hele Grønland. I vores lille store land må vi gøre vores yderste for at arbejde sammen i tillid og respekt. Når forskellige mennesketyper som dem i Sume evner at arbejde sammen i Grønland, så skabes der store ting!

På den led er Pers historie en vidunderlig beretning om musikkens kraft, om festens glæde, om unge, der tror på sig selv og har lyst til skabe store ting. Det lykkedes!

Karsten Sommer

Det første møde

"Unnugu, unnugu, unnugu sussuunga..."

Sådan lød stroferne inde fra Jens Geislers værelse, da jeg kom hjem til Rektorgården på Sorø Akademi for at bade efter fodboldtræningen. Sangen og melodien var helt ukendt for mig og blev akkompagneret af en akustisk 12 strenget guitar.

Jens boede for enden af stueetagen tæt ved den store trappe op til første sal, hvor jeg delte værelse med min gode ven, Ove Rosing Olsen.

Jens Geisler gik en klasse under os og endnu en klasse under os gik Peter Lund Olsen. Vi var således fire grønlandere på Sorø Akademi på det tidspunkt, hvor denne fortælling begynder.

Det var i foråret 1970. Mit sidste skoleår på akademiet.

Tonerne var så lokkende, at jeg stormede op på mit værelse, greb min western guitar, løb ned til Jens' værelse og gik ind uden at banke på, satte mig ned på en gammel sofa og begyndte at spille små rifs til sangen.

Jens var der ikke selv, og den unge mørkhårede fyr med det halvlange hår kikkede ikke engang op, da jeg kom ind, men fortsatte bare med at spille, indtil melodien var færdig.

Jeg anede ikke hvem han var, så jeg præsenterede mig. Han kvitterede med at fortælle, at han hed Malik – Malik Høegh – i bedste James Bond stil. Jo, der var allerede dengang klasse over den ellers fåmælte dreng.

Han fortalte endvidere, at han var 17 år og læste på Teknisk Skole i Slagelse. En uddannelse han var startet på efter sin realeksamen i Nuuk, hvor jeg selv var blevet færdig 2 år tidligere, også som 17-årig.

Så dæmrede det for mig, at min lillesøster Birthe havde omtalt ham som et af hendes store lokale musikidoler – en feteret "pop/rock-star" på skolen, som gik et par klasser over hende. Malik havde da også hørt om mig, men vistnok mere som Grønlands Lille-Per, hvilket jeg ikke helt vidste, om jeg skulle føle mig flatteret over.

Uden at sige mere begyndte Malik at spille en anden melodi. Også en helt ny melodi for mig – i bedste engelske pop-stil, men med noget så uhørt som en grønlandsk tekst med moderne udtryk som "...nguujuk," som er slang for en pige, der ser vildt godt ud.

Sangen viste sig at være Maliks allerførste tekst, oprindeligt skrevet på engelsk.

Den eftermiddag gik stærkt, og da Jens kom ind, gav Malik mig sin adresse og inviterede mig på besøg i weekenden.

*Where do they all live
where does the girl live
who understands what life means
and that I aint tryin' to be
but that I'm trying to live*

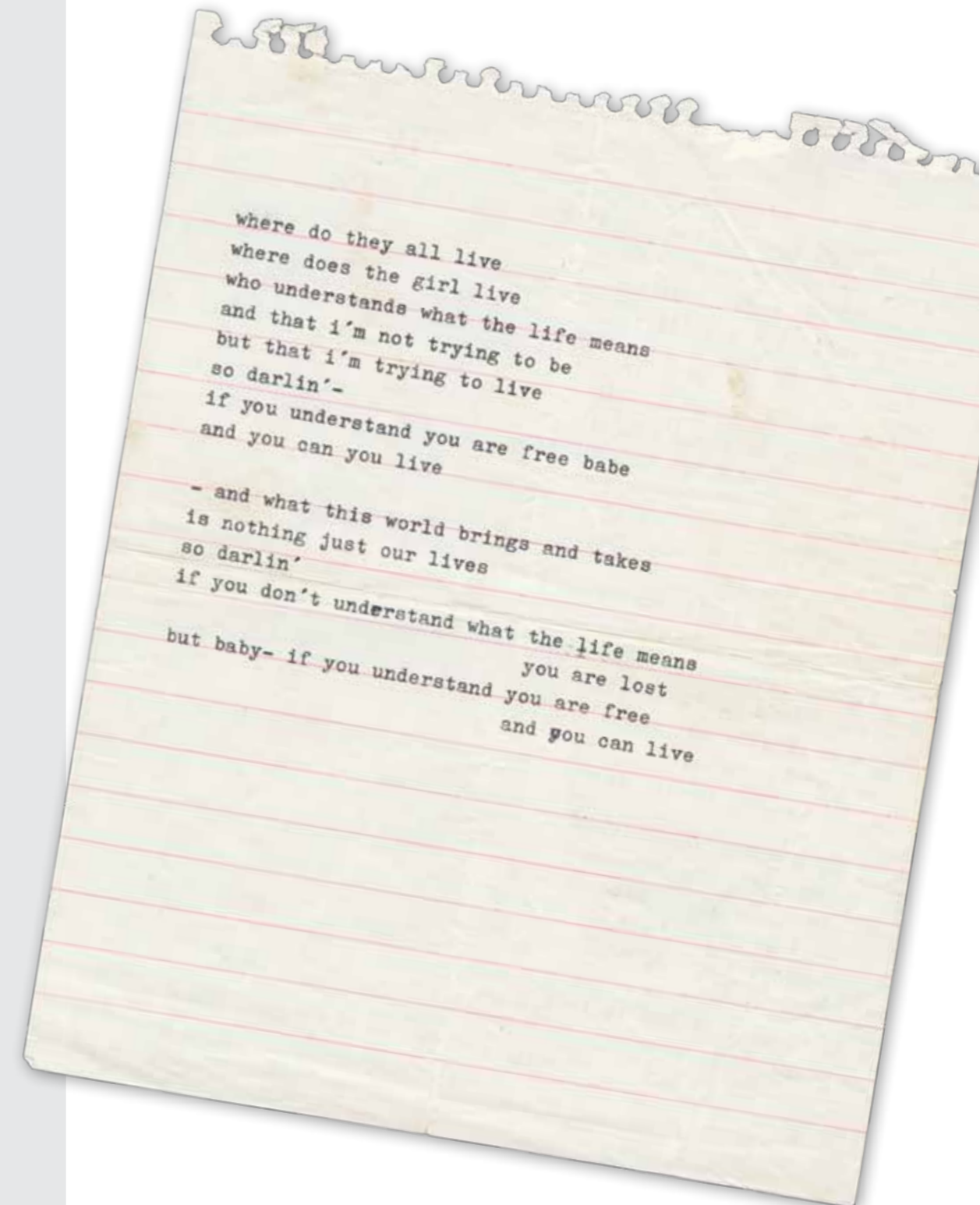
*So darlin'
if you understand
you are free babe
and you can live*

På grønlandsk blev det til:

*Tamarmik sumiippat
– arnaq sumiippa
paasisinnaagaa
inuuneq suusoq
suunianngitsunga*

*Taava
paasisinnaassagukku
-nguujuk
tigussavagit*

(Suunngitsoq fra Sume:
PerserSume)

Duoen Malik & Per

Det blev et uforglemmeligt musikalsk møde. På det tidspunkt anede ingen af os, at det også var starten på et indtil videre 40 år langt musikalsk eventyr – med de afbræk der nu engang blev – og et varmt venskab, der har varet lige så længe på trods af, at vi altid har været vidt forskellige på mange områder.

Malik præsenterede mig for en masse spændende, færdiggjorte melodier, nogle var der allerede sat tekster til. Men der var også ufærdige skabeloner til melodier, som jeg så efterhånden bidrog til at færdiggøre.

Vores mest almindelige arbejdsform var at starte med en melodi, som Malik så siden satte tekst til. Ofte havde vi hver især skabt melodisekvenser, som vi efterfølgende arbejdede sammen på at færdiggøre. Malik kom løbende med forslag til tekster, som vi så nogle gange snakkede igennem og gjorde færdige. Nogle af værkerne blev til meget hurtigt, mens andre trak ud, fordi de skulle formes over flere omgange. Og så blev det nærmest en tradition, at vi midt i numrene fik gjort plads til solopartier, som jeg så baksede med.

I løbet af de næste par måneder fik vi en håndfuld melodier færdiggjort og øvet igennem, så det lød af noget – så meget at vi begyndte at lufte tanken om at kunne præsentere dem for andre.

Således opstod duoen Malik & Per, der for det meste sang egne værker med grønlandske tekster. Lidt engelsk pop sang vi dog også ind imellem, men mere på tomandshånd.

Malik og jeg var ikke bare meget forskellige af sind og væremåde, men også hvad musiksmag angik.

Malik var til hårdere og mere progressiv rock med Jim Morrison som sit helt store idol.

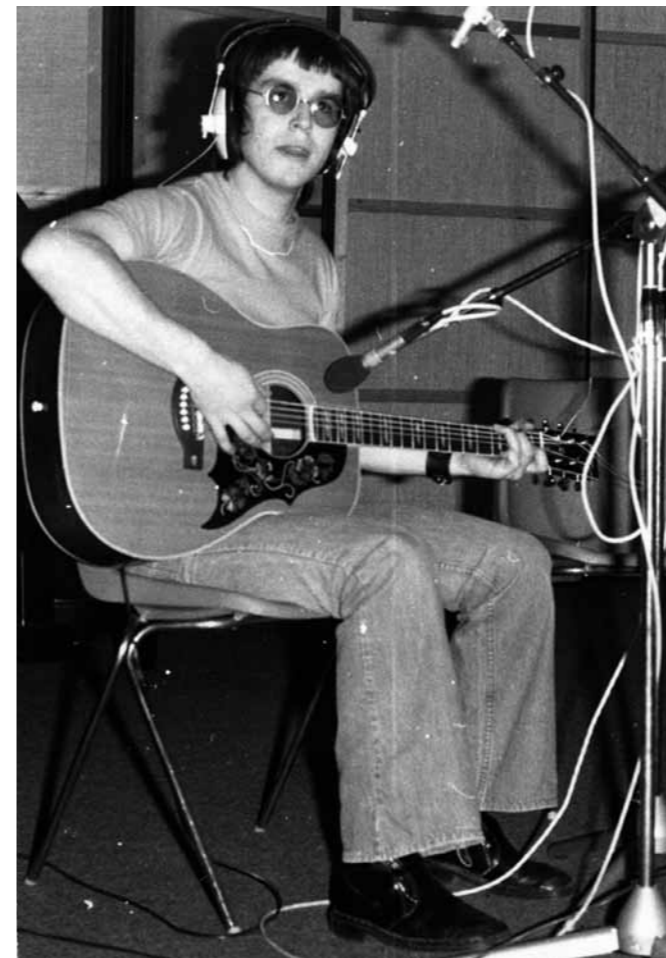
Jeg var mere til pop og "pæne" grupper som The Beatles og senere Eagles, der er meget vokal- og harmonifunderede. Men på trods af vores forskelligheder havde vi ingen som helst problemer i vort samarbejde, hvor Malik sendte de kreative balloner i luften, og jeg var den, der flettede ideerne sammen til en helhed.

Desuden var og er Malik den stille fyr og meget pertentlige kunster, der går voldsomt ind for små detaljer og præcision, hvor jeg er meget udadvendt og langt mere styret af ren spilleglæde. Men heller ikke disse forskellige indfaldsvinkler til musikken skabte nogen som helst problemer imellem os – vi supplerede derimod hinanden vældig godt.

Rollefordelingen mellem os opstod helt naturligt. Malik var en karismatisk og meget sikker sanger og spillede fantastisk på sin 12-strengede guitar, så min rolle blev at skulle lave udfyldende guitarribs, guitar-soli, finde harmonistemmer og lave helhedsarrangementer på numrene.

Ret beset var det nok – udover teksterne naturligvis – disse riffs sammen med vores harmonier, der gjorde vores musik til noget særegent og personligt. En slags Sume-sound, som var original og selvskabt, og som blev et varemærke for os.

Som duo spillede vi nogle gange til grønlandsfester i Borgernes Hus. Ikke alle udtrykte lige stor begejstring for vores musik, men pigerne var vilde med den, og jeg tror, at det var med til at gøre, at vi holdt alting ud undervejs. For som

Jeg **har** været slank, og Malik bar briller dengang (1971).

de romantikere vi var, fyldte de meget i vores liv, og vi holdt af dem alle sammen. Ingen nævnt – ingen glemt! Men at en del af dem gav inspiration til vore kærlighedssange skal ikke være nogen hemmelighed.

I al den tid, Sume har eksisteret, har de andre medlemmer i bandet ikke blandet sig i Maliks og mine musikalske dispositioner og har affundet sig med at præge vores lydbillede ud fra deres individuelle personlighed som musikere.

Som et kuriosum skal det nævnes, at langt de fleste af de melodier og tekster, vi skabte i starten af vores samarbejde, først kom med på vores fjerde udgivelse, PerserSume fra 1994, primært som følge af, at vi var så produktive, så der blev virkelig "kamp om rillerne."

Fra barnestjerne til Townbirds

Min egen musikalske karriere startede, da jeg begyndte at synge i KNR (Grønlands Radio) som 4-årig, og jeg fortsatte som "barnestjerne", helt til min stemme gik i overgang. Min stemme var så lys, at en pige mange år senere spurgte sin mormor, om "Per har været en pige i sin barndom," da hun fik fortalt, at det var mig, der sang i radioen.

Sangtalentet og -lysten førte endda til, at jeg som 11-årig sang *Rudolf med den røde tud* på grønlandsk i Danmarks Radios Koncertsal i *Julehilsen til Grønland*. Jeg var da på et års skoleophold i Danmark for at lære dansk og boede hos en gårdejerfamilie i landsbyen Bøstrup uden for Slagelse.

Hvad guitar-spil angår, så startede det, da jeg som 13-årig fik min første guitar forærende af Kaj Svendsen, der havde den lille butik Musikhuset et stenkast fra mit barndomshjem.

Det var en 4-strengt plastikguitar, som han og hans kone Agathe havde med, da de kom til middag hos os.

Da de skulle gå senere på aftenen sagde de, at de ville kikke ind igen i løbet af 14 dage, og hvis jeg den dag kunne spille en hel melodi og synge til den, ville jeg få en langt bedre guitar.

Da de kom, havde jeg lært at spille og synge *He's got the whole world in his hand*, og som lovet fik jeg så en rigtig god Levin spansk guitar, som mange af mine første melodier blev til med. Levin'en var med mig, da vi deltog i Sten Bramsens program *Musikalske Venner*, som var vores første optræden i dansk TV.

Mine første guitargreb udover de få, jeg kunne i forvejen, lærte jeg ved at kikke på The Eskimos' guitarist, min grandfætter Jonas Berthelsen.

Jeg havde papir og blyant med, når jeg havde mulighed for at se dem spille, og jeg prøvede så at tegne nogle af de greb ned, jeg observerede, så jeg kunne øve mig på dem hjemme og således udvikle mit guitar-spil.

Dengang fandtes der ingen guitarbøger, jeg kunne slå op i. Der var heller ikke tilbud om musikundervisning.

Men spilleriet tog først for alvor fart, da jeg var på en uges lejrskole i Godthåbsfjorden som 15-årig, hvor en af mine klassekammerater, Jens Lennert fra Sisimiut, tog mig under sine vinger og lærte mig en masse nye akkorder og rettede mine fingerstillinger ind.

Så rytmespil var jeg allerede blevet rimelig god til, da jeg mødte Malik, men jeg var absolut nybegynder som lead-spiller, så mine rifs i samspillet med Malik blev som regel først til som små nynnemelodier, som så siden blev "overført" til fingrene.

Og samspil havde jeg meget lidt erfaring med.

I gymnasiet spillede jeg lidt med en fra parallelklassen, Thomas Krüger – mest blues/rockprægede genrer. Og tidligere på realskolen i Nuuk var jeg med i en gruppe, der kaldte sig for Townbirds med min fætter Rasmus Lyberth på bas, Frederik Holm på trommer, Stephen Hammeken på mundharmonika og mig på rytmeguitar og sang. Vi tog det navn for at markere, at vi var det eneste band fra byen, hvor alle andre var mixet sammen af kostelever, der kom fra forskellige byer i Grønland.

Det blev til mange koncerter i KNR's koncertsal, som i 60'erne var byens største. Der var vel plads til 150 mennesker, når det gik vildt til. På det tidspunkt boede der omkring 4.000 mennesker i Nuuk.

Vi var mildest talt ikke ret gode, men jeg kan huske, vi fik en 3. plads til en musikkonkurrence i efteråret 1965 med sangen *Eve of Destruction*, hvor præmien var muligheden for at spille 3 melodier til næste skolebal. Stephen havde en single med nummeret sunget af en vis Barry McGuire og da han kunne lidt engelsk, kunne han grifle ordene ned, så jeg kunne lære den. Oprindeligt var det meningen, at vi skulle synge Bob Dylans *Mr. Tambourine Man* med grundlag i The Byrds fortolkning, men den instrumentale del var alt for svær for os.

Til gengæld var jeg stærkere end de fleste på sangsiden og i forhold til harmoniforståelsen, for min stemme blev trænet op af to kompetente herrer fra jeg var fire år, indtil min stemme gik i overgang.

Min første læremester var vores store kulturpersonlighed Frederik Nielsen (Faré), som lagde mærke til mig under sine besøg i mit hjem, som han ofte kom til, da han og min far Rasmus Berthelsen siden deres drengedage havde været uadskillelige venner.

Han var barnløs, så han gik meget op i min udvikling og min sangglæde. Han kom derfor ofte på besøg, hvor han slog tonen an på min fars gamle trædeorgel og lærte mig sange.

Siden begyndte han at lave sange og tekster specielt til mig, og disse dannede grundlag for min næsten 10 årige periode som barnestjerne.

Min anden læremester var organist Knud Petersen, som jeg den dag i dag betragter som en af de absolut største musikbegavelse, der har levet i vort land. Han underviste mig i sangteknik, sangforståelse og -fremførelse. Han var en yderst krævende lærer, men jeg havde det godt med ham.

Og endelig lå der nok en god portion musikalitet nedarvet i generne, idet Berthelsen-familien har været kendt for deres musikalitet gennem generationer, siden vores store forfader Rasmus Berthelsen komponerede julehymnen *Guuterput*, der den dag i dag synges med ærefrygt og stor bevægelse.

De første optagelser

“Tiden gik og jeg gik med,” sang Gasolin, og sådan gik det også for os.

Jeg blev student i sommeren 1970, og det var klart, at jeg ville hjem og holde sommerferie, før jeg skulle tilbage til Danmark og igang med en uddannelse.

Efter en begivenhedsrig sommer, hvor jeg tjente penge ved at være havnearbejder om dagen og garderobemand på værtshuset Mutten om aftenen, tog jeg tilbage til Danmark og kom i første omgang til at bo på Grønjordskollegiet på Amager, indtil jeg fik værelse på et kollegieafsnit tilknyttet Holbæk Seminarium – Vesterhus, hvor mange af Sume's kommende sange skulle blive til i værelse 210.

Straks efter ankomsten til Danmark genoptog jeg kontakten med Malik, og snart havde vi så mange melodier og tekster, at vi begyndte indspille nogle af dem på Maliks UHER-båndoptager, så vi kunne skabe plads til at arbejde med nye numre. For det er, som om der skal ske en vis afladning af melodimassen, når man er oppe på en lille håndfuld melodier, før man kan få plads i hovedet til nogle nye. Sådan har jeg ihvertfald altid haft det.

Heldet var med os. Ultimo 1970/primio 1971 kom vi i snak med Peter Frederik Rosing, der var driftstekniker i KNR dengang, og som siden blev radiofonichef samme sted. Han var på videreuddannelsesophold i Danmarks Radio og havde lige brug for sådan nogen som os, som han kunne bruge til at øve sig i at optage i stereo.

Via Hjalmar Dahl, der arbejdede i KNR på det tidspunkt, havde han hørt nogle optagelser, som Malik havde sendt til Hjalmar. Malik og jeg tog ud til Peter Frederiks hus på Pergolavej i Virum og spillede nogle numre for ham, og han var begejstret og blev meget opsat på at lave optagelser med os.

Omkring dette tidspunkt fandt vi også sammen med Hjalmar, som var ferm på trommer. Han var barndomsven med Malik, og de havde spillet sammen i Nuuk.

Derudover havde vi truffet en rigtig behagelig fyr fra Maniitsoq, Seth Berthelsen, som kunne håndtere en spansk guitar som en bas.

Så kimen til et pop/rockorkester var plantet. Problemet var bare, at vi var fattige studerende, der ikke havde råd til at købe instrumenter. Malik havde sin tolvstrengede guitar. Jeg havde en westernguitar. Seth havde en spansk guitar. Og ved at spinke og spare og slå vores småmønter sammen, købte vi to sammenhængende mini-bongotrommer, som Hjalmar kunne slå på. Det viste sig dog, at der i DR-studiet var blevet gjort klar til Hjalmar med et trommesæt. Det gjorde ikke indspilningerne lettere, men måske lidt mere rockede.

Så var vi klar til at optage med Peter Frederik i Danmarks Radio, i første omgang i mono og i næste omgang i stereo i DR's helt nye Studie 2. Det var stort!

Den 24. maj 1971 fik vi 4 timer til disposition og formåede at indspille 5 af vore melodier, og selvom præcisionen ikke var optimal, var vi stolte som paver, da de 4 timer var gået. Vi aftalte oven i købet at indspille igen, så i løbet af to uger havde vi udødeliggjort sammenlagt 9 numre, som Peter Frederik kunne sende til Grønlands Radio. Tekniker på opta-

Medlemmer af den endnu navnløse gruppe i DR-studiet: Malik, Per, Hjalmar og Seth.

Freddy Hansson var en fænomenalt behagelig og dygtig fyr at arbejde sammen med. Han var om nogen den, der skabte Sume's lyd.

gelserne i DR var en freelancer ved navn Freddy Hansson, som siden skulle komme til at spille en stor rolle for Sume's to første LP'er.

Indspilningerne banede vej for de første interviews.

Det første var med Erik Moseholm, der udover at være en af Danmarks bedste kontrabassistler også var en navnkundig musikjournalist på Danmarks Radio.

Sume bliver til

Det ledte videre til, at den danske TV-vært Sten Bramsen blev interesseret i at få os med i underholdningsprogrammet *Musikalske venner*. I samme udsendelse skulle Eddie Skoller synge sangen *Musikalske Venner*.

Vi ville oven i købet få honorar for at medvirke. Hele 250 kr. hver for hvert nummer vi spillede i live-programmet, gratis mad i TV-byens kantine og betalt taxa frem og tilbage. Vi skulle spille 3 numre, og det var bare kæmpestort for os.

Sten Bramsen spurgte os til generalprøven, hvad vores band hed. Vi hed ikke noget, men et af de numre vi skulle spille hed *Sume* (Hvor), så Steen spurgte os, om vi ikke kunne hedde det, fordi det var nemt at huske og udtale for ham. Så sådan blev det.

Det grønlandske (rock)band Sume var hermed en realitet – en kvartet med 4 "blue generation" drenge fra Grønland. Så inden optagelsen af programmet i det tidlige efterår 1970 skrev jeg højtideligt med en sort speedmarker **SUME** på min guitar. Så havde Sten også noget at støtte sig til, hvis han skulle fare vild i sit manuskript.

Gennem denne udsendelse blev vi verdenskendte i Danmark for én nat og 750 kr. rigere hver især. Det var næsten ikke til at fatte. Jeg fik ikke sovet meget den nat.

Mit image som rockstjerne falmede dog noget allerede næste dag, da jeg kørte med bussen. En ældre dame genkendte mig og ville sikre sig, at det virkelig var mig: "Jamen, er du ikke en af de grønlandske drenge, der var med i *Musikalske Venner* i aftes?" "Jo," svarede jeg stolt og forventningsfuldt. "Det var yndigt," sluttede hun af og steg ud af bussen. Jeg kunne have gemt mig i et musehul.

Nu hed vi SUME.

